

כללי התנהגות אתית

לסגל ולתלמידי התכנית לפסיכותרפיה

הקדמה

למה אתיקה בתכנית לפסיכותרפיה

תהליך הלימוד וההכשרה בפסיכותרפיה מיועד להקנות רמה מקצועית טובה בעזרה למטופל והבנה לתהליכים הנפשיים המתרחשים בטיפול ובהדרכה. אתיקה וכלליה הנם חלק בלתי נפרד מתהליך זה.

האתיקה – תורת המידות הטובות, הנה מקצוע פילוסופי, הן בבעיות ובשיפוטיות מוסריים, תוך התייחסות למעטפת החברתית. כללי האתיקה מספקים מערכת ערכים וכללי התנהגות המנחים אנשי מקצוע בכלל ופסיכותרפיסטים, במקרה שלנו בפרט, בעבודתם המקצועית. הם מכילים עקרונות, כללים ואמות מידה ייחודיים, אליהם ניתן ויש לשאוף להגיע.

בשנים האחרונות התפתחה מודעות נרחבת לחשיבותו של המרכיב האתי בקשר הטיפולי, כאשר בבסיסו כבוד האדם. מכאן גם חשיבותו בתהליך הלימוד וההדרכה של פסיכותרפיה. הסיטואציה האינטימית בטיפול הפסיכותרפויטי ובהוראתו עלולה ליצור מצבים מורכבים הקשורים במהותם לדילמות אתיות. כך גם בתהליך הלימוד וההדרכה בפסיכותרפיה. מזכיר כמה מהשטחים, בהן יכולות להופיע בעיות אלו במודע או שלא מודע: העברה והעברה נגדית, הזדהות השלכתית, תהליכים מקבילים בטיפול והדרכה, גרסיה, שיפוט לקוי, אינטנסיביות יתר בקשר הטיפולי ומצבים של נאמנויות כפולות של חברי הסגל והתלמידים בתפקידיהם השונים.

לאור סיטואציות ייחודיות אלו יש צורך בקוד אתי בתכנית לפסיכותרפיה שיתייחס וידגיש אספקטים אתיים הקשורים הן לתהליך הפסיכותרפויטי והן לתהליך הלמידה וההוראה. לקוד ההתנהגות האתית יש תפקיד חשוב בהגברת המודעות לדילמות אתיות בעת העיסוק במקצוע. הקוד אינו עוסק בחוק הגם שקיימת זיקה בין אתיקה וחוק. קוד אתי זה יחול על סגל התכנית והתלמידים(עובדים סוציאליים, רופאים ופסיכולוגים) ויבוא בנוסף לקוד האתי של כל מקצוע המיוצג בתכנית שלנו ולתקנון המשמעת של האוניברסיטה.

תפקידיה של וועדת האתיקה :

1. להגביר ערנות ומודעות לאתיקה אצל התלמידים וחברי סגל ההוראה וההדרכה.
 2. להביא להתייעצות, ליבון ודין דילמות בתחום האתי.
 3. להפיץ כללי ההתנהגות האתית.
 4. לברר תלונות ספציפיות הנוגעות להפרת כללי האתיקה ע"י התלמידים וחברי הסגל. בתום הבירור תעביר הוועדה מסקנותיה, כולל המלצותיה האופרטיביות, לראש התוכנית.
 5. לעדכן באופן שוטף את כללי ההתנהגות האתית של התוכנית, בעקבות ארועים שעלו לדיון בוועדת האתיקה והניסיון שרכשה הוועדה בעבודתה.
- כללי התנהגות אתית ינחו את עבודת הפסיכותרפויט במסגרת הלימודים וההוראה בתכנית ובעבודתו המקצועית היום יומית.

וועדת האתיקה בתכנית לפסיכותרפיה

א. חברות בוועדת האתיקה

1. וועדת אתיקה תמנה שבעה חברים, נציגי שלושת המקצועות: פסיכולוגים, עובדים סוציאליים ורופאים.
2. חברי ועדת האתיקה יבחרו על-ידי ועדת ההוראה, באישורו של ראש התכנית.
3. יו"ר הוועדה ייבחר ע"י וועדת אתיקה מבין חבריה.
4. אחת לשנתיים יוחלף אחד מחברי הוועדה.
5. יו"ר הוועדה יתחלף פעם בארבע או שש שנים עפ"י החלטת הוועדה.
6. חברים חדשים יוצעו ע"י חברי וועדת האתיקה ויקבלו את אישורה של וועדת ההוראה.
7. מורים ומדריכים שמעוניינים להיות חברים בוועדה יציעו את עצמם לחבר בוועדת האתיקה או ליו"ר התכנית.

ב. מטרות הוועדה

ועדת האתיקה משמשת כוועדה מייעצת לראש התכנית ולוועדת הוראה בכל הקשור ל:

1. איתור והגברת מודעות לאתיקה, לדילמות אתיות, ולכללי התנהגות אתית.
2. טיפול בתלונות ספציפיות שיוגשו על תלמיד, מורה או מדריך בתכנית

הוועדה ממליצה, ששני התחומים הנ"ל יהיו בטיפול, בהנחה, שהלימוד והעיסוק התיאורטי בצד היישום המעשי מהווים תהליך מפרה ומסייעים בגיבוש דרכי חשיבה ועקרונות לתחום האתיקה.

ג. תפקודה של ועדת האתיקה:

1. הוועדה תעמוד לרשות ראש התכנית, ועדת הוראה, סגל ההוראה וההדרכה, הצוות והתלמידים. מומלץ להפנות אליה שאלות עקרוניות בתחום האתיקה וכן תלונות ספציפיות.
2. תלונות תופננה ליו"ר ועדת האתיקה במכתב סגור וחתום ע"י המתלונן דרך מזכירות התכנית ותטופלנה בסודיות מרבית.
3. מגיש התלונה ייתן הסכמה בכתב לכך שתלונתו תובא לידיעת נושא התלונה (הנילון).
4. הוועדה תיידע את הנילון (נושא התלונה) על התלונה שהוגשה נגדו ותאפשר לו להגיב בכתב או בע"פ, לבחירתו, תוך חודש ימים.
5. תלונה אנונימית תובא לדיון ברמה העקרונית בלבד.
6. לאחר בירור ודיון בתלונה תשיב הוועדה בכתב לנילון (נושא התלונה) ולמתלונן, תפרט את מסקנותיה והמלצותיה בליווי ההנמקות.
7. מסקנות הוועדה והמלצותיה יוגשו לראש התכנית.
8. ראש התכנית ישיב לוועדת האתיקה על אופן יישום ההמלצות.

שמירת סודיות

1. שמירת סודיות חלה על כל העובדים והלומדים בתכנית לפסיכותרפיה.
2. הסודיות חלה על כל מידע, שמקורו במטופל, במטפל המודרך, במדריך ובעמיתים.
3. בחוזה הטיפול תידון האפשרות שהטיפול יובא להדרכה או להתייעצות עפ"י שיקול דעתו של המטפל.
4. בחוזה ההדרכה תיכלל האפשרות, שמידע אודות הטיפול וההדרכה יוצג בפני הפורום הרלבנטי בתכנית לפסיכותרפיה.
5. חובת סודיות המידע לא תופר, למעט בקרים הבאים:
 - א. עפ"י דרישת החוק.
 - ב. כאשר המחויב בשמירת סודיות המידע נתבע בהליך משפטי אזרחי, פלילי, משמעתית או אתי, הקשור לטיפול או להדרכה.
6. ניתן כתב ויתור על חובת שמירת הסודיות על ידי המטופל או אפטרופסו. יש לוודא שלא הופעל לחץ למתן כתב הויתור, ושהמטופל מודע לתוצאות האפשריות ממתן או אי מתן מידע. כמו כן, יש לציין, כי הויתור ניתן לאדם מסוים / או למטרה מסוימת.
7. כאשר מספר אנשים שותפים לסיטואציה הטיפולית והלימודית, הויתור צריך להינתן ע"י כל אחד מהמשתתפים.
8. בהדרכה ובהוראה חייבים לנקוט צעדים נאותים על מנת להסוות באופן מוחלט את זהות המטופל.
9. בדיונים הנוגעים לתלמיד התכנית יש להימנע מדיונים פומביים לא הכרחיים.
10. יש לשים לב בדיונים לקשיים הנובעים מקשרים כפולים.
11. בפרסום חומר מטיפול ומהדרכה, במאמר או בהרצאה, אין לחשוף מידע מזהה שעשוי לזהות את מטופל אלא א"כ התקבל אישור מפורש מהמטופל. במידה ומוצג חומר שאין בו מידע מזהה, ללא קבלת אישורו של המטופל, יש להקפיד הקפדה מרובה על כך שלא יהיה בו כל חומר מזהה שהוא (ביוגרפי, נסיבתי וכו').

מקצועיות ויושר

חברי התכנית לפסיכותרפיה, מורים, מדריכים ותלמידים:

- א. יתחייבו לשמור על כבוד מקצועם ומקצוע הפסיכותרפיה. עליהם לשקוד על התפתחות מקצועית מתמדת ולהרחיב את מיומנותם המקצועית בידע עכשווי ורלוונטי באופן קבוע. עליהם להכיר במגבלותיהם ולעסוק רק בתחומים ובשיטות בהן הוסמכו. אם יתנסו בשיטות חדשות להם לצורך למידה, ייעשה טיפול זה תוך הדרכה.
- ב. יקפידו על הגינות, אמינות ויושר בטיפול, בהוראה ובמחקר, תוך שמירה על כבוד המטופל.
- ג. לא יציגו מידע מטעה על מקצועם, עיסוקם או על אחרים העוסקים בו.
- ד. לא יבצעו שירותים מקצועיים שהינם מעבר להכשרתם וניסיונם ואם הם עדיין בשלב הלמידה לא יטפלו ללא ליווי, הדרכה והכוונה.
- ה. ידייקו בהצגת הכשרתם המקצועית לפי התעודות והאישורים שבידיהם וישתמשו בתואר רק אם הוסמכו לכך.
- ו. ידווחו למטופל, לתלמיד ולעמית על דרכים חלופיות לטיפול בו הם מיומנים, אם יש טיפול חלופי עדיף.
- ז. יפנו לייעוץ מקצועי כאשר המצב או המקרה מצדיק זאת.
- ח. יודיעו לוועדת האתיקה של התכנית לפסיכותרפיה על הפרה, לכאורה, של כללי האתיקה ע"י חבר התכנית, אם במסגרת פעולתו בתכנית או מחוצה לה, - תדון הוועדה לאתיקה בעניינו. באם התלונה נוגעת להפרה שנעשתה מחוץ למסגרת התכנית, יופנה המתלונן גם לאיגוד המקצועי אליו שייך הנילון.

אחריות לגבי המטופל

- א. יש להעביר את תוכן החוזה הטיפולי בתחילת התהליך הטיפולי.
- ב. על המטפל להתייחס למטופל בכבוד וביושר, תוך הכרה בערכו העצמי ובכבודו כאדם ולהתייחס בהבנה ובאמפטיה למחשבותיו, רגשותיו, מעשיו.
- ג. על המטפל לפעול בנאמנות לטובת המטופל ועפ"י שיקול דעת מקצועי בלבד, הנקי מכל שיקולים זרים.
- ד. מטפל מחויב להימנע מכל אפליה שהיא על רקע מין, גזע, דת וכד'.
- ה. על המטפל לעשות את המירב למתן טיפול נאות
- ו. מטפל מחויב להימנע מלנצל לרעה את אמונו ותלותו של המטפל בו. וכן עליו להימנע מקיום קשרים כפולים אישיים או עסקיים
- ז. המטפל ימסור למטופל מידע ברוח חוק זכויות החולה.
- ח. המטפל יקיים קשר טיפולי כל עוד סביר שהטיפול ייטיב עם המטופל.
- ט. מטפל לא ינטוש ולא יזניח מטופל במהלך הטיפול בלא לקבוע סידורים סבירים להמשך הטיפול, ויעזור לו בקבלת שירותים טיפולים חלופיים, בתיאום עמו.
- י. המטפל עשוי להיות משוחרר מאחריותו אם המטופל הפר את החוזה הטיפולי. במקרה כזה מומלץ להתייעץ עם ועדת אתיקה הן לגבי החוק והן כללי האתיקה של מקצוע המטפל.
- יא. מטפל המעוניין להקליט או להסריט, או לתת לצד שלישי מקצועי אפשרות לצפות בתהליך הטיפולי, יבקש את הסכמת המטופל מראש ובכתב, ויכבד את סירובו, ללא הפעלת לחץ.
- יב. חל איסור מוחלט על קיום קשר מיני עם מטופל/ת בתקופת הטיפול. אין לקיים קשר מיני במשך שלוש שנים לאחר סיום הטיפול בגלל אספקטים של העברה והעברה נגדית. לאחר פסק הזמן יש לשקול את הנסיבות.
- יג. תכובד זכותו של המטופל לקבל החלטות כולל ההחלטה על הפסקת הטיפול. המטפל יסייע למטופל בהבנת משמעות החלטותיו, תוצאותיהן ואחריותו לגביהן. לאחר שהתקבלה ההחלטה יכבד המטפל את רצון המטופל ויסיע ככל יכולתו.

אחריות מורה/מדריך כלפי התלמידים

- א. המורה יתן מידע מדויק וכתוב על החומר הנלמד, על שיטות הלימוד על התעודה או האישור שיקבל בסיום ואפשרויות השימוש בהם. הוא ילמד רק חומר שהוא בתחום מיומנותו.
- ב. על המדריך/מורה המחויבות לדאוג לתנאי הדרכה נאותים
- ג. מתוך מודעות למעמדו רב ההשפעה ימנע המדריך/מורה מלנצל אמונם ותלותם של התלמידים, מתמחים ומודרכים בו.
- ד. בתקופת ההוראה/ההדרכה אין לקיים קשרים מיניים בין מדריך/מורה למודרך/תלמיד.
- ה. המדריך/מורה ימנע מניצול המודרך/התלמיד בקשרים עסקיים ומעידוד או יצירת ציפיות שאינן מוצדקות ומעוגנות בקשר המקצועי גרידא.
- ו. על המדריך לדאוג לכך שתהיה הידברות סדירה בינו לבין המודרך. עליו להבהיר הציפיות ממנו וכיצד הוא עומד במטלות שהוטלו עליו ולעודד את המודרך לשתף את המדריך בתגובותיו להדרכה.
- ז. יש לקיים דיוני הערכה על התלמיד במסגרת המצומצמת ההכרחית ולהימנע מקיום דיונים פומביים.
- ח. על המדריך/מורה לתת את דעתו לרמה המקצועית ולהתנהגות האתית של המודרך. עליו להסב את תשומת לבו של המודרך כאשר הוא מפר את חובותיו האתיות, המדריך יביא זאת לידיעת האחראים להכשרה, תוך שהוא מיידע את המודרך על כך.
- ט. אם המטפל המודרך הנו מומחה(מוסמך), המטפל הוא האחראי לטיפול שהוא נותן. אם אינו מוסמך, האחריות המקצועית היא גם של המדריך.

אחריות כלפי העמיתים

מורה/מדריך ותלמיד

- א. יתייחסו זה לזה בכבוד, הגינות ותום לב.
 - ב. ישמרו בסוד כל מידע אישי שיגיע לידיעתם במגעים המקצועיים עם העמיתים.
 - ג. יכבדו את זכויות עמיתיהם, יודו לעוזרים שלהם במחקר, יציינו בכל פרסום את אלה שתרמו לעבודתם בעשייה וברעיונות וידאגו לפרסום עבודתם בצורה מהימנה ומדויקת, תוך שמירה על כבוד המטופלים.
 - ד. ימנעו מלהביע בקורת באזני מטופלים לגבי התערבותם הטיפולית של עמיתים למקצוע. בקורת כזו תעלה רק באפיקים מקצועיים מתאימים.
 - ה. באם נודע, כי הפונה בבקשת עזרה מקצועית מטופל בו זמנית ע"י מטפל אחר, יעשה מאמץ לקבל את הסכמת המטופל להידברות בין המטפלים. אם המטופל אינו מסכים, המטפל ישקול את משמעות קבלת המטופל לטיפולו, ע"י נסיבות הפנייה.
 - ו. אם נודע, כי במצב בריאותו של המועמד ללימודים או של התלמיד בתוכנית, קיים ליקוי העלול למנוע או להגביל את תיפקודו ו/או להוות סכנה לבריאות, לשלום או לצרכים חיוניים של הציבור הנתון לטיפולו בתקופת הלימודים ו/או לאחריה, רשאית הוועדה להמליץ בפני ראש התוכנית, כי לא יתקבל ללימודים או יורחק מן התוכנית.
- לסיום:** ראוי שכללי האתיקה המקובצים כאן יהיו נתונים לבדיקה ולהתחדשות מתמדת בהתאמה להתפתחויות במקצוע הפסיכותרפיה, באתיקה ובחוק הקיימים בישראל. החברים, אליהם הכללים מופנים מוזמנים לשלוח הערותיהם והארותיהם.